

پروفیسور دوكتور نژاد دیاربکیرلی نین حیاتی و فعالیتلری

(۱۹۲۸-۲۰۱۷)

• دوكتور ج. ارآلب آلیشیق^۱

اون سسکیزینجی یوز ایلین اورتالاریندا دیاربکر یۆره سیندن آداپازاری نا یئرلشمیش بیر عابله نین اوغلو اولان نژاد ارول دیاربکیرلی، ایلك مکتبی آداپازاری ندا بیتیردیکن سونرا، اورتا اکتیمینه قاضی کۆی ده (کادی کۆی) «سن ژوزف کالجی» نده داوام ائتمیش، کالج ایلرینده تانیشدیغی

پروفیسور نژاد دیاربکیرلی (۱۹۲۸-۲۰۱۷)

بسکتبال فعالیتلرینه، فنریاغچا اسپور کلوبوندا داوام ائده رک اوزون ایللر فنریاغچا بسکتبال تیمی نین کاپیتانلیغینی یاپمیش؛ اولوسلار آراسی چئشیدلی یاریشمالاردا میلی تیم پالتارینی باشاری ایله تمثیل ائتمیشدیر (آوروپا شامپیونلوغو پاریس ۱۹۵۱ و هلسینکی المپيادلاری ۱۹۵۲ وس).

نژاد دیاربکیرلی، ۱۹۵۴ ایلینده، گۆزل صنعتلر آکادمیسیندن

مأذون اولدو. ایلك اولاراق صنایع نفیسه مکتبی آدی آلتیندا ۱۸۸۳ ایلینده فعالیت گئچن بو مکتب، ۱۹۲۹ ایلینده گۆزل صنعتلر گنل مودورلوپونه باغلی اولاراق سوردورموش، ۱۹۸۲ ایلینده معمار

^۱ ایستانبول یئدی تپه اونیورسیتیه سی اؤیرتیم اویه سی.

سینان اونیورسیتیه سی نه و نهایت اگیتیم قورومونون آدی ۲۰۰۳ ایلینده معمار سینان گۆزل صنعتلر اونیورسیتیه سینیه دؤنوشدورولموشدور.

آکادمیده کی اؤیرنجی لیگی سیراسیندا تورک صنعتی نین بوتون قوللارینا قارشی بؤیوک بیر ایلگی دویدوغو اوچون تورک صنعت تاریخی درسلی نین مداومی اولموشدور. اوستادلاری آراسیندا؛ جلال اسعد آرسئون، رفقی ملول مریچ، بهجت اونسال، نورالدین اورمانجی، اوکتای آسلان آپا، قورت اردمان و کعان اؤزبئل کیمی دؤنمین بؤیوک اوستادلارینی سایابیلریک. پششه درسلی نیندن آیری اولاراق «گله نکسل تورک صنعتی» الاینیدا؛ مینیاتور، چینی، سرامیک وب. کیمی صنعت قوللاریندا چالیشمیشدیر.

مینیاتوردا اوستادلاری حسین طاهرزاده ایله سهیل اونور اولموشدور. هر ایکسی ده آلانلاریندا چوخ ممتاز شخصیتلر اولان بو ایکی اوستادین دا اؤیرتیم تکنیکلری چوخ فرقلی ایدی، سهیل اونور درسلی نین هم آکادمی هم ده توپقاپی سارایی نین نقاش خانا بؤلومونده وئرمکده ایدی. آذربایجان تورکلریندن اولان حسین طاهرزاده ایسه، مینیاتور درسلی نینده گنللیکله ال، قول، اوز، وجود کیمی آیری آنا تومیک قونولاردا، فیرچا ایله ناخیش چالیشمالاری اوزرنیده دورموشدور. سهیل اونور سایه سینده نژاد دیاربکیلی، توپقاپی سارایی نین بنزرسیز مینیاتور یازما اثرلری اوزرنیده چالیشما یاپما فرصتی ده تاپمیشدیر.

نژاد دیاربکیلی نین سرامیک درسی اوستادلاری ایسه، ودات آر و اسماعیل حقی اویغار ایدی. دیاربکیلی او دؤنمه عاید چالیشما شرطلرینی بو سطرلرله ایفاده اتمکده دیر:

«سرامیک و مینا چالیشمالارینی یاپدیغیمیز مکان معالاسف بیر لیمونلوقدور. قوشا سارایلاری، فیندیقلی پارکی نا دایانان قیسمینده بیر لیمونلوق واردی و بورادا قورولموش بیر سرامیک آتولیه سینده چالیشمالاریمیزی سوردوروردوک. هر طرفی جام اولان «سؤزده» سرامیک آتولیه میز، قیشدا بوزدولابی، یایدا دا اوجاق کیمی ایستی اولاردی. فرانسادان گتیریلن «Tranchant» مارکا هاوا گازی ایله چالیشان بو اوجاقدا، ۱۴۰۰-۱۲۰۰ س. درجه ایستی لیک الدهه ائدیلمیز، پیمیش چاناق- چؤملک (terra cotta) چالیشمالاری بو شکیلده سوردورولوردو. اوجاق ایستیسینی نین درجه سینینی، اوجاق قاپاغی نین اورتاسیندا بیر بورون کیمی اوزایان دلگیندن ایچری باخاراق، قیرمیزی رنگین چالارلاریندان آنلاماغا چالیشیردیق. بو آرادا تنز- تنز کیریپک و قاشلاریمیزی دا پاخاردیق. بو وسیله ایله هر ایکی اوستادیمی دا سایغی ایله آنیرام.»

ایکی ایل بویونجا رسام و متفکیر نورالله برکین آتولیه سینده کی رسیم چالیشمالارینا دا داوام ائدن دیاربکیلی، جلال اسعد آرسئونین اصراری ایله تورک صنعتی نین ارکن دؤنم قاینقلاری و چیخیش نقطه لرینه، باشقا بیر ایفاده ایله «اسلامیتدن اؤنجه تورک صنعتی» اوزرنیده کی چالیشمالارا یؤنلندی.

بو چرچسیوهده هر بازار گونو ناهاردان سونرالاری جلال اسعد آرسئونین ائوینده «مادام دؤ سئویگنه» نین سالونلاریندا اولدوغو کیمی دوزنلەنن صنعت و ادبیات آغیرلیقلی صحبتلره آریقسیز داوام ائتدی. بو توپلانتیلار دؤنمین تانیمنیش بیلیم آداملاری، صنعتکارلاری، شاعیرلری و صنعتسئور ایش اداملاری دا قاتیلماقدایدی.

۱۹۵۴ ایلینده کی مآذونیتیندن سونرا دیاربکیرلی، تورکیه نین چئشیدلی بوجاقلاریندا کی سلجوقلو، بگلیکلر و عثمانلی دؤنمینده عاید صنعت یاپیلارینی یئرینده اینجه له مک آماجی ایله سیرت چانتاسی ایله آنادولونون همین هر یئرینی دولاشمیشدیر. بو آرادا راست گلدیگی ال صنعتلری اؤرنکلرینی ده سرگیلر آچماق و بو اثرلر حاقیندا یاپینلار یاپاراق، بیلیم دونیاسینا تانیتما فرصتی تاپمیشدیر.

دیاربکیرلی، عسگرلیک گؤره وینی؛ ۱۹۵۶-۱۹۵۵ ایللری آراسیندا گنل قورمای (ستاد مشترک) باشقانلیغی، قارا قوتلری قوموتانلیغی حرکات دایره سینده تاماملامیشدیر. داها سونرا، ۱۹۵۶ ایلینده گؤزل صنعتلر آکادمیسی نین مودورو زکی فائق ایزر طرفیندن قورولموش اولان، تورک صنعت تاریخی انستیتوسونا اؤیرتیم اویه سی^۲ اولاراق تعین ائدیلمیشدیر. سؤز قونوسو انستیتونون اؤیرتیم کادریندا؛ جلال اسعد آرسئون، رفقی ملول مریچ، بهجت اونسال، نورالدین اورمانجی، قورت اردمان و نورالله برک کیمی دؤنمین بؤیوک اوستادلاری یئر آلماقدایدی.

دیاربکیرلی، یئنه بو ایللرده تورک ال صنعتلری اوزرینده یاپمیش اولدوغو چالیشمالاریندان دولای، دوکتور نژاد اجزاجی باشی نین باشقانلیغینی یاپدیغی تورکیه توریزم قورومونا مودور اولاراق آتاندی. بو قورومون آیلیق فعالیتلری آراسیندا، تورکیه نین تانیدیجی کونفرانسلار ایله اؤلکه نین چئشیدلی یؤره لرینده یؤنه لیک اینجه له مه گزیرلری نین اورقانیزاسیونلاری بولونماقدایدی. دیاربکیرلی، تورکیه توریزم قورومو بنیه سینده سلجوقلو، بگلیکلر و عثمانلی معمارلیق اثرلری اوزرینده تانیدیجی کونفرانسلار وئرمیشدیر. بو آماجلار دوغرولتوسوندا دیاربکیرلی، ۱۹۵۸ و ۱۹۵۹ ایللرینده ایستانبولون مختلیف سمتلرینده «تورک ال صنعتلری» سرگیلری آچمیش و تورک ال صنعتلری کاتالوقونو یاپینلامیشدیر. دیاربکیرلی نین فعالیتلری آراسیندا قالاتا یولجو سالونوندا بؤیوک بیر ال صنعتلری مرکزی ایله بیر تاساریم (طراحی) مرکزی نین فعالیتلر گنچیر یلمه سیندی ده سایابیلریک.

دیاربکیرلی، ۱۹۶۰ ایلینده سوئدده اوپسال او نیورسیتیه سینده، قاهره جیواریندا فسطاطدا یاپدیغی آرکتولوژیک قازیلارلا تانیان پروفیسور کارل لامین گؤزه تیمینده «ارکن دؤنم مملوک خالچالاری» اوزرینده آراشدیرمالار یاپمیشدیر. یئنه ۱۹۶۱-۱۹۶۰ ایللرینده دگرلی تورک صنعت تاریخچیمیز اوستاد پروفیسور اوکتای آسلان آپانین، دیاربکیرده ایچ قالاتا یاپمیش اولدوغو آرتوقلو قازیلارینا

^۲ او دؤنمده؛ آسیستانلیق، دوچنتلیک کیمی آکادمیک درجه لر سؤز قونوسو دئییلدی.

اشتراک ائتمىشىدیر. دياربکیرلی، ۱۹۶۳-۱۹۶۲ ایللىرى آراسیندا لوندون اونيورسیتەسى، دوغو بیلیملىرى و آفریقا آراشدیرمالاری فاکولتەسىندە پروفیسور دیوید رایس ایله اورتا آسیا معدن صنعتلىرى و آرکئولوژیسى اوزرىندە چالیشمالار یاپمىشىدیر.

نژاد دياربکیرلی، ۲۷ مای ۱۹۶۳ تاریخیندە دۆلت صنعتچىسى پيانىست عایشە گول ساریجا ایله حیاتینى بىرلشدیرمىشىدیر. اونلارین بو ائولى لیکن عثمان و سلجوق زینب آدلاریندا ایکی اوشاقلاری واردیر.

نژاد دياربکیرلی، ۱۹۶۴ ایلىندن بوگونه قدر اؤیرتیم اویهلیگی دوچنتلیگی و پروفیسورلوقو سیراسیندا قیرخ ایلیک بیر سوره ظرفیندە تورکلرین ارکن دۆنملریندن اعتباراً مسکون اولدوغو چوخ گئیش بیر جوغرافیدا بیتمک- توکنمک بیلیمین انرژى و هیجانى ایله بیر چوخ آراشدیرما و اینجه له لردە بولونموشدور. اوستادیمیزین گونئی سیبیریادان سایان و موغولستانین باتى بۆلگه لرینە یۇنه لیک، اؤزللیکه اورخون وادىسى ایله سئلنگه چاپى ساحیللریندە گرچکلشدیرمیش اولدوغو آراشدیرمالاری چوخ بؤیوک اؤنمه صاحیبیدیر. بعضاً ایلدە ایکی یا دا اوچ کز یاپیلان بو سیاحتلرین، تورک تاریخ چیسیندان دگری و اؤنمی؛ سویوق ساواش ایللىرىنین چتین لیکلى ده گۆز اؤنونه آیلندیغیندا داها یاخشی آنلاشیلماقدادیر. پروفیسور نژاد دياربکیرلىنین، یاخلاشیق قیرخ ایلیک بیر سوره ظرفیندە اورتا آسیادا، اؤزبکیستان، قیرغیزستان، تورکمنیستان، قازاقستان، آذربایجان و تاجیکستاندا یاپمیش اولدوغو آراشدیرمالاری و بو آراشدیرمالاری سیراسیندا تثبیت ائتمیش اولدوغو تورک توپلوقلارینا عاید چئشیدلی معماری و پلاستیک صنعت اثرلری، توخومالار، اتنوقرافیک اثرلر، فولکلور ملزمه لرینە دایر سایسیز اسلاید (دیاپوزیتيو) و ویدئو فیلم آرشیوی عادتاً بیر خزینە دگریندەدیر. رسمی و اؤزل قوروملارین، بؤیوک آراشدیرما قروپلاری ایله گرچکلشدیره بیلیمه یه جگی بو خیدمتلری، پروفیسور نژاد دياربکیرلى، سارسیلماز بیر تورکلوک شعورو و هیجانى ایله هئچ بیر قارشیلیق گۆزله مەدن، یالنیزجا تورک گنجلرینە، اورتا آسیانین اوجسوز- بوجاقسوز بوزقیرلاریندا اتالارینین کولتور میراثینی تانیتماق غایه سی ایله یاپمىشىدیر. پروفیسور دياربکیرلى، معمار سینان اونيورسیتەسىندەکی درسلىرىندە بو دگرلى ملزمه لری اؤیرنجیلری ایله پایلاشماقدان بؤیوک بیر دؤق آلیردی. پروفیسور دياربکیرلى بو چالیشمالارینی آیریجا ایستانبول اونيورسیتەسى ادبیات فاکولتەسى تورک دیلی و ادبیاتی بؤلومو باشقانی مرحوم پروفیسور محرم ارگینین باشقانیغیندا هر اوچ ایلدە بیر اورقانیزه ائدیلمن اولوسلار آراسی تورکولوژی کونقره لرینین آچیلیش و قاپانیش اوتوروملاریندا یابانجی و یئرلى تورکولوقلارلا دا پایلاشیردی. «اورخون دان گلیپوروم» باشلیقلى گؤرسل ملزمه لی سونوملاری قاسامیندا پروفیسور دياربکیرلى تورکیه ده ایلك کز کۆک تورک آبیده لرینە عاید مزارلار اوزرىندە آرکئولوژیک چالیشمالارینی تورک آکادمیسینلرینین و قامو اویونون (افکار عمومی نین) بیلگیسینە سونموشدور. بو دگرلى چالیشمالار

آراسیندا؛ کول تیگینین مزار کلیهسی نین لومیل ژیسل طرفیندن گرچکلشدیریلن قازیسیندان سورنا اورتایا چیخان وضعیت پلانینا گۆره پروفیسور دیاربکیرلی طرفیندن چیزیلن رستیتوسیونو دا گۆستره بیلیک (دیاربکیرلی، ۱۹۷۹: ۱۹۸-۱۹۹).

۱۹۸۰-۱۹۷۰ ایللرینده او گونکو آدی ایله آکادمی ده «تورک صنعتی» ایله ایلگیلی چالیشمالار یاپماق بیر یانا، «تورک» سۆزجو یونون گئچدیگی تانیملالاردا داخی تحمل اندیلیمیردی. تورک صنعت تاریخی انستیتوسو و گله نکسل تورک صنعتلری بۆلومونده گۆره ولی اسماعیل حقى آلتون بزر، محسن دمیر اونات، ساجد اوقیای، رقت قونت کیمی چوخ دگرلی اؤیرتیم اویهلری ده، بو اولومشوز توتومدان دولایی مغدور اندیلیردیله. اؤز وطنینده تورک کولتورونه یۆنه لیک بو انصافسوز و حاقسوز کامپانیالار قارشیسیندا عاداتا تک باشینا مجادله سینى سوردورن دیاربکیرلی ده، بیر چوخ کز شکایت اندیلیمش، حتی محکمهلره چیخماق زوروندا قالمیش، آنجاق هر دفعه سینده اونا یۆنه لیک حاقسوز سوچلامالاردان برائت ائتمیشدیر.

تورک کولتورونه یۆنه لیک سالییدیرلار قاپسامیندا، آکادمی نین تورک صنعت تاریخی انستیتوسو ایله گله نکسل تورک صنعتلری بۆلومو عملاً قاپادیلیمیشدی. ایندی گنج قوشاق (نسیل) آکادمیسینلره او ایللرده تورکیه ده قارشى قارشیا قالدیغیمیز تهله که نین بریوکلویونو، پروفیسور دیاربکیرلی نین اؤز آغزیندان نقل ائتمک ایسته بیرم:

«مسلك (پئشه) حیاتیمدا منی ان چوخ اوزن ایکی حادثه نى اونوتمورام؛ دگرلی اوستادیمیز رفقی ملول مریچین، تورک صنعت تاریخی انستیتوسونون باشقانی اولدوغو دؤنمده، کولتور باخانلیغی نین (ناظیرلیگی) تخصیصاتی ایله ادیرنه یه منیم ده آرالاریندا بولوندوغوم ان بئش نفرلیک بیر هیئتله عثمانلی معماری اثرلرینی اینه له مه گزیسینه قاتیلیمیشدیق. اون گونلوک بیر چالیشما سونوندا، اسکی بیر عثمانلی پایتختی اولان ادیرنه ده کی عثمانلی یاپیلاری نین پلانلارینی چیخارمیش و بو چالیشمالاری آکادمی نین «عثمان حمدی» سالونوندا سرگیله مک اوزره حاضرلیقلاریمیزی تاماملامیشدیق. دعوتیه لر ده اون گون اؤنجه سیندن آکادمی پروتوکولوندا یئر آلان ذواتا گؤندریلمیشدی. آنجاق سرگی نین آچیلیش گونو سحرینده سالونا گلدیگیمیزده پلانلاری آسیلدیقلاری پانولاردان چیخاریلدیقلارینی و یئرلرده پارچالانمیش بیر دورومدا اولدوقلارینی گؤردوک. رفقی ملول مریچ بو ترتیبین آکادمی اداره سی طرفیندن بیله رک اورقانیزه اندیلدیگینی آچیقجا ایفاده اندیردی. تعقیب ائدن ایللرده اؤنجه رفقی ملول مریچی و آردیندان جلال اسعد آرسون اوستادلاریمیزی ایدیته اوغورلادیق. تورک صنعت تاریخی انستیتوسونون قوروجوسو زکی فائق ایزرین آردیندان دگرلی تاریخچی نورالدین اورمانجی و کنعان اؤزبئل اوستادلاریمیز دا امکلی اولموشدولار. انستیتودا مندن باشقا بیر اؤیرتیم اویه سی قالمامیشدی، چونکو آکادمی

اداره‌سی انستیتویا کادر وئر میدی. بو آرادا رحمتلی اوستادیمیز جلال اسعد آرسئونین مستشنا کیتابخاناسینی دا، آکادمی‌نین تورک صنعت تاریخی انستیتوسونا قازاندرماق اوزره عایله‌سی نزدینده گیریشیملرده بولوندوم و عایله‌سینی کیتابخانانی انستیتویا باغیشلاماسی اوچون ائتدیم. آنجاق آکادمی اداره‌سی بو کیتابلاری عایله‌دن تسلیم آلماسینا رغماً انستیتویا انتقال ائتدیرمه‌میش و رحمتلی اوستادیمیزین دگرلی کیتابلاری مع‌الاسف تالان ائدیلمیشدیر.

۱۹۷۲ ایلینده میلی اگیتیم باخانلیغی یایینلاری آراسیندا **هون صنعتی** آدلی آراشدیرما ایله پروفسورلوق کادرینا آتامام گوندمه گلدی. آنجاق بو اثرین یایینلانماسی ایله بیرلیکده، آکادمیده‌کی سول اگیلملی (تمایولو) اؤیرتیم اویهلری راحتسوزلیقلارینی اوزومه قارشو آچیقجا ایفاده ائتمگه باشلادیلار. بو آرادا عینی انستیتودا بیرلیکده چالیشدیغیم بیر آرخاداشیم دا، **هون صنعتی اوزرینه** باشلیقلی بیر بروشور یایینلایاراق منی اشدیرمگه چالیشدی. ایلردیر آکادمیده گنل سکرتر (دبیر) معاونی اولاراق چالیشان بو شخص اثریمی تنقید اندرکن، هونلارین تورک اولمادیغینی داخی ادعا ائده‌جک قدر بیلمس طرفسوزلیک اؤچولریندن اوزاقلاشماقدا ایدی. اوسته‌لیک نه بو بروشوردان اؤنجه نه ده سونرا، تورکلرین ارکن دؤنملرینه یا دا اورتا آسیا اسلام یاپیلارینا یؤنه‌لیک هر هانسی بیر چالیشما و آراشدیرما یاپماماسی، بو بروشورون نهدن و کیملر طرفیندن یازیلدیغینی دوشوندورمکده‌دیرا **هون صنعتی** آدلی چالیشمامی یایینلامادان اؤنجه رحمتلی پروفسور دوکتور محرم ارگین و پروفسور دوکتور ابراهیم قفس‌اوغلونا کیتابیمی اوخوتوموش و بو دگرلی اوستادلارین دا موافقتینی آلمیشدیم. بو شخصین تنقیدینه جواب دا، **بؤیوک هون امپراتورلوقو** آدلی اثرین یازاری، آنکارا اونیورسیتیه‌سی دیل و تاریخ- جوغرافیا فاکولته‌سی‌نین دگرلی اوستادی رحمتلی پروفسور دوکتور بهاء‌الدین اؤگل‌دن کلمیشدی. پروفسور اؤگل یایینلادیغی بیر رساله (اؤگل، ۱۹۷۶) ایله بو شخصین بوتون تنقیدلری‌نین بیلمس دایانغی اولمادیغینی اثباتلامیش و مولیفی‌نین ده هنج وخت گئچیرمه‌دن تورک تاریخی اوزرینده چالیشماسی گرکدیغینی توصیه ائتمیشدیر. بو سوره ظرفینده سؤز قونوسو شخصی ایله معمار سینان اونیورسیتیه‌سینده پروفسورلوق تعیینینده ده قارشو قارشینا بولونوردو. اونیورسیتیه سناتوسو یوخاریدا آچیقلامیش اولدوغوم گنل آتموسفر بنیه‌سینده اونیورسیتیه‌لرین تورک صنعتی آلاینداکی اوزمانلاریندان اولوشدورولان بئش نفرلیک بیلم ژوربسی‌نین بو کادرا منی سئچمه‌لرینه رغماً، پروفسورلوق آتامامی یاپمادی. بیر سوره سونرا یئنیله‌نن آیری بیر بیلم ژوربسی، بئنه منی اؤنردی، آنجاق سناتونون بو سئچیمی ده رد ائتمه‌سی اوزرینه اوچونجو بیر بیلم ژوربسی توپلانمیش و یونه منی اؤنرمیش، آنجاق سناتو بو دفعه «vice de forme» یاپاراق، بو کادرا یوخاریدا بلیرتمیش اولدوغوم، اثریمی تنقیده

یئلتنه ن شخصی پروفیسورلوق کادرینا آتامیشدیر. نتیجه ده ۱۹۷۸ ایلینده اوزون مجادله لردن سونرا پروفیسورلوق کادرینا تعیین ائیلدیم».

پروفیسور نژاد دیاربکیرلی نی بو مجادله سینده یالنیز بوراخمایان و بنزر چتین لیکلره اؤز ساحه سینده گؤیوس گرن، باشقا بیر آکادمیسین دوستو داها واردیر: پروفیسور دوکتور محرم ارگین. پروفیسور دوکتور محرم ارگین ایله بیرلیکده رحمتلی پروفیسور دوکتور جواد هیئت ده پروفیسور دیاربکیرلی ایله بیرلیکده یوخاریدا بحث ائدیلن فونولارا عینی حساسیت و شعورلا یاخلاشاراق، ایستانبول اونورسیتیه سیادیات فاکولته سینده، اؤزللیکله میلی و میلتر آراسی تورکولوژی کونقره لرینده سیراسیندا آیریلماز بیر ساج آیاغی اولوشدورموشلاردیر.

نژاد دیاربکیرلی ۱۹۷۳ ایلینده تورکیه جمهوریتی نین ۵۰-جی ایل دؤنومو مناسبتی ایله بوردور والیسی ساین عمر ناجی بوزقورتون طلبی اوزرینه، ایستانبول آیدینلار اوجاغی نین اورقانیزاسیونو آلتیندا، بوردور کولتور پارکیندا گرچکلشدیریلن میلی آیدهلر زنجیری پروژه سینده گؤره آلیمیشدیر. ایستانبول تکنیک اونورسیتیه سی نین اوستادلاریندان هیکل تراش یاووز گؤره ایله بیرلیکده، تورک تاریخی نین باشلانغیج دؤنمینى تصویر ائدن بیر «بوزقورد» و تاریخده ایلك دوزنلی تورک اوردوسونو قوران «مته خان» ین دؤرد متر یوکسکلینگینده کی هیکل برونز ایشله دیله رک بوردور پارکی نین گیریشنه یئرلشدیریلدی؛ بونلارین یانیندا دا مرمردن یونتولاراق یاپدیریلان بیر توسیغا قاعده سی اوزرینه یئرلشدیریلیمیش ۳،۷۵ متر بویوندا کول تیگین آیده سی، کؤک تورک حرفلریله قازینمیش کیتابه سی ایله بیرلیکده تیکلمیشدیر.

پروفیسور دیاربکیرلی، ۱۹۷۴-۱۹۷۵ ایللرینده یاقین یوکسک اؤیرتیم پروقرامی چرچیوه سینده «اسلامیتدن اؤنجه تورک صنعتی» درس لرینی ت.ر.ت. آراجیلیغی ایله وئرمیشدیر، بو درس لرین کیتابی دا او تاریخه قدر ان یوکسک تیراژی ایفاده ائدن ۳۰ مین عدد باسیلمیشدیر (دیاربکیرلی، ۱۹۹۷).

۱۹۷۶ ایلینده لوندون دا (International Conference of Oriental Carpets) ICOC طرفیندن گرچکلشدیریلن «اولوسلار آراسی شرق خالچالاری کونقره سی» نه اشتراک ائدن و بو کونقره ده سوندوغو «پازیریق خالچاسی» قونولو بیلدیری (دیاربکیرلی، ۱۹۷۸) ایله سؤز قونوسو خالچانین هون خالچاسی اولدوغونو اثبات ائدن پروفیسور دیاربکیرلی، عینی ایل ICOC-ون یؤنتیم قورولونا تورکیه تمثیلچیسى اولاراق اشتراک ائتمیشدی. ان بؤیوک هدفی گله نکسل خالچا صنعتینی قوروماق و گلیشدیرمک اولان ICOC-ون اولوسلار آراسی آلاندا آمریکا، اینگیلتره، ایتالیا و آلمانیدا دوزنلنمیش اولدوغو کونقره لره اشتراک ائدن پروفیسور دیاربکیرلی، بو کونقره لرده سوندوغو بیلدیریلره تورک خالچاچیلیغی نین سسی نین دونیا یا دیورولماسیندا بؤیوک قاتقیلاردا

بولونموشدور. پروفوسور دیاربکیرلی نین بو چالیشمالاریندا روبرت پینر-ین تورک خالچا صنعتی نین یورد دیشینا تانیدیلما سینا یۆنه لیک قاتقیلاری دا آزیمسانما یاجاق قدر دگرلی دیر.

پروفوسور دیاربکیرلی نین باشقانلیغیندا ۱۹۸۴ ایلی نین اوکتوبر اییندا ایلك كز ایستانبول دا آتاتورک کولتور مرکزینده، «۱-جی اولوسلار آراسی تورک خالچا کونقره سی» ترتیب ائدیلدی. ۱۲۰ یئرلی و ۶۷۵ یابانجی تمثیلچی نین اشتراک ائتدیگی بو بؤیوک اورقانیزاسیون مناسبتی ایله آنادولونون چئشیدلی یۆره لرینه عاید تورک خالچاچیلیغی نین بنزرسیز اثرلری ده سرگیلنمیشدیر. بو کونقره نی ۱۹۹۴ ایلی نین اوکتوبر اییندا حربیه کولتور مرکزینده یئنه پروفوسور دیاربکیرلی نین باشقانلیغیندا ترتیب ائدیلن «۲-جی میلتلر آراسی تورک خالچاسی و اورتا آسیا خالچاچیلیغی کونقره سی» تعقیب ائتدی. بو کونقره یه ده یئرلی و یابانجی اولماق اوزره توپلام ۹۸۳ تمثیلچی اشتراک ائتمیش، آیریجا اورتا آسیا و آنادولو خالچاچیلیغی نین سئچکین اؤرنکلری نین تشهیر ائدیلدیگی سرگیلر ده یئنه عینی کونقره بنیه سینده آچیلیمیشدیر.

پروفوسور دیاربکیرلی نین قیرخ ایلیک چالیشما حیاتی نین ان اؤنملی فعالیتلریندن بیری قوشقوسوز (شبهه سیز) یونسکو طرفیندن دوزنلنن ایپک یولو پروژه سینده یاپدیغی قاتقیلاردیر. اون ایلیک بو بؤیوک پروژه نین ایلك توپلانسیسی؛ تورکیه، چین، روسیا، مجاریستان، ایران، هیندیستان، ژاپونیا، فرانس، اینگیلتره و مصرده بیلیم آداملاری نین اشتراکی ایله ۳۰ نوامبر- ۲ دسامبر ۱۹۸۷ تاریخلرینده پاریس ده یاپیلیمیشدیر. بو پروژه نین اصیل آماجی، دونیادا ایلك كز ایکی بؤیوک ایپک یولو محوری نین، یئر و دنیز یوللارینی آیرینتیلی اولاراق اینجه له یه رک، اوتوز آلتی اؤلکه نی عینی چیزگیده بیرلشدیرمکدی. بو پروژه یه اون ایلیک سوره ظرفینده قاتقی ساغلايان بیلیم آداملاری نین سایسی، مینین اوزرینده اولموشدور. تورکیه دیش ایشلری باخانلیغی طرفیندن قونو حاقیندا تئوریک اولدوغو قدر پراتیک اولاراق دا ان چوخ تجربه و بیلگییه صاحب اولان پروفوسور دیاربکیرلی، تورکیه نین دایمی تمثیلچیسی اولاراق تعیین ائدیلیمیشدیر. یونسکو طرفیندن اورقانیزه ائدیلن بوتون فعالیتلرده تورکیه نی باشاری ایله تمثیل ائدن پروفوسور دیاربکیرلی، بو پروژه قاپسامیندا ۱۹۹۰ ایلی نین جولای-اؤست آیلاری آراسیندا «چؤل یولو» آدی آلتیندا دوزنلنن پروقرامدا شیاندان کاشغره قدر اولان بؤلگه نی اینجه له میس؛ سېتامبر ۱۹۹۰-مارت ۱۹۹۱ آراسیندا «دنیز یولو» آدی وئرین پروقراما قاتیلاراق ونیز- اوساکا آراسینداکی تاریخی تجارت لیمانلارینی گزمیش؛ یئنه ۱۹۹۱ ایلینده «اورتا آسیا استپ یولو»؛ ۱۹۹۲ ایلینده «موغولستان دا کچرلرین یولو» و ۱۹۹۵ ایلینده «بودیزم یولو» آدلاری وئرین پروقراملارا قاتیلاراق چوخ گئنیش بیر جوغرافیائی اینجه له میس، بو چرچیوه ده دوزنلنن سمپوزیوملاردا چئشیدلی بیلدیرلر سونموشدور. ایپک یولو پروژه سینده یاپیمیش اولدوغو قاتقیلاردان دولایی پروفوسور دیاربکیرلی یه ۱۹۹۳ ایلینده پاریس ده یونسکو مرکزینده یونسکو خیدمت مدالی وئریمیشدیر (صنعت چئوره سی، ۱۹۹۳).

پروفیسور دیاربکیرلی ۱۹۹۵ ایلی نین سپتامبر آییندا ۹-جو جمهورباشقانی سلیمان دمیرلین باشقانلیغیندا موغولستانا یاپیلان رسمی سیاحتده ده اشتراک ائتمیشدیر. کول تیگین و بیلگه خاقان مجتمعلری نین بولوندوغو خوسو تسایدام بؤلگه سینده، موغولستان جمهورباشقانی نین دا یئر آلدیغی تانیتما سیاحتینده، تورکلویون یئر اوزونده کی ان اسکی یازیلی آبیده لری ایله ایلگیلی چئشیدلی پروژله رین حیاتا گئچیریلمه سی اوچون مطابقتلر عقد اندیلمه سینه رغماً، آرادان گئچن دوققوز ایلیک بیر سوره ظرفینده بیلگه خاقان و تونیوقق آبیده لری نین وضعیت پلانلاری نین و مرمتلری نین هله ده چیخاریلما میس اولماسیندان دولایی چوخ اوزگون اولدوغونو ایفاده ائتمیشدیر (دیاربکیرلی، ۲۰۰۳). بوتون حیاتی، اورتا اسیا تورکلویونون کولتورل میراثینی گنج تورک نسیلره تانیتماق آماجی ایله وقف ائتمیش اولان پروفیسور دیاربکیرلی نین شخصی چاپلاری ایله اولوشدوردوغو آرشیوی ۲۰۱۶ ایلینده یئدی تپه اونیورسیتته سی طرفیندن تسلیم آلمیشدیر. معمار سینان اونیورسیتته سیندن ۱۹۹۵ ایلینده امکلی اولدوقدان سونرا موغلا اونیورسیتته سینده دؤرد ایل سوره ایله درس وئرن پروفیسور دیاربکیرلی، ۱۹۹۹ ایلیندن وفاتینا قدر آکادمیک دونیا یا مقاله لری و صحبت توپلانتیلاری ایله قاتقی وئرمگه داوام ائتمیش؛ تورکلوک شعورو و هیجانیندان سون نفسینی وئرینجه یه قدر هئچ بیر شئی ایتیرمه میشدیر ■

قایناقلار

- اؤگل، بهاءالدین (۱۹۷۶). *مصطفی جزارا اخطار، ایستانبول*.
- دیاربکیرلی، نژاد (۱۹۷۷). *اسلامیتدن اؤنجه تورک صنعتی: هونلار - گوک تورکلر - اونغورلار، یاقور یاپینلاری، آنکارا*.
- دیاربکیرلی، نژاد (۱۹۷۹). «اورخون دا گلییوروم»، *تورک کولتورو*، س. ۱۹۹-۱۹۸، نیسان-مایس، آنکارا.
- دیاربکیرلی، نژاد (۱۹۹۳). «یونسکو پروفیسور نژاد دیاربکیرلی یه کولتور حیدمت مادالیاسی وئردی»، *صنعت چئوره سی*، تموز ۱۹۹۳، س. ۱۱۷، ص. ۱۱.
- دیاربکیرلی، نژاد (۲۰۰۲). «بیلگه خاقانین خزینهلری و تیکانین اینانیلماز شووو»، *صنعت چئوره سی*، شوبات ۲۰۰۲، س. ۲۸۰، صص. ۲۴-۱۶.
- دیاربکیرلی، نژاد (۲۰۰۳). «تیکا نه ایشه یارار؟» *تاریخ و دوشونجه*، شوبات ۲۰۰۳، س. ۳۶، صص. ۴۱-۳۲.

DİYARBEKİRLİ, Nejat (1978). "New light on the Pazyryk carpet", *Hali*, Vol. I No: 3, Autumn/Herbst 1978, pp. 216-221.